FOUNDATION OPEN SOCIETY MACEDONIA
ФОНДАЦИЈА ОТВОРЕНО ОПШТЕСТВО МАКЕДОНИЈА

NED NATIONAL ENDOWMENT FOR DEMOCRACY
SUPPORTING FREEDOM AROUND THE WORLD

VLERËSIMI I QEVERISJES SË MIRË TË PUSHTETIT LEGJISLATIV NË MAQEDONINË E VERIUT DHE NË RAJON PËRMES INDEKSIT TË HAPJES 2023

METAMORPHOSIS

ActionSEE

Ky dokument i politikave është pjesë e projekteve të financuara nga Fondi Kombëtar për Demokraci (National Endowment for Democracy) dhe Fondacioni Shoqëri e Hapur Maqedoni. Përmbajtja nuk e pasqyron domosdoshmërisht mendimin e donatorëve.

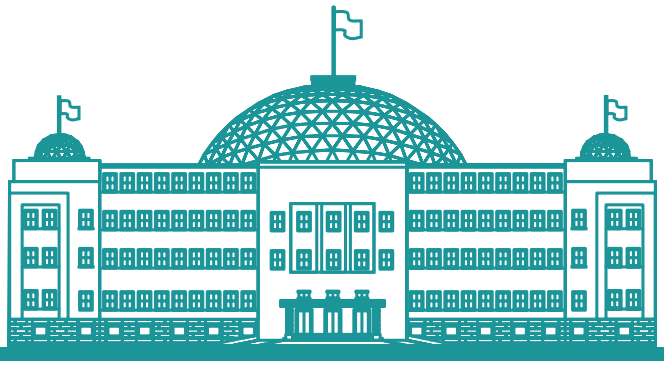

VLERËSIMI I QEVERISJES SË MIRË TË PUSHTETIT LEGJISLATIV NË MAQEDONINË E VERIUT DHE NË RAJON PËRMES INDEKSIT TË HAPJES 2023

Sipas matjes për vitin 2022

Shkup, 2023

Tituli origjinali: **Процена на доброто владеење на законодавната власт во Северна Македонија и регионот Индекс на отвореност 2023**

© 2023 Fondacioni për Internet dhe Shoqëri Metamorfozis

Skopje, 2023

Botues: Fondacioni për Internet dhe Shoqëri - Metamorfozis

Rr. "Apostoll Guslarot" nr. 40, 1000 Shkup, Maqedonia e Veriut

Autore: **Milla Josifovska Danillovska** (Мила Јосифовска Даниловска), Fondacioni për Internet dhe Shoqëri "Metamorfozis"

Redaktore: **Bardhyl Jashari** (Бардил Јашари), Drejtor ekzekutiv, Fondacioni Metamorfozis

Dizajni:: **Royal Art**, Shkup, (Maqedonia e Veriut)

Përkthimi dhe lektura: **Bestel DOOEL** Shkup, (Maqedonia e Veriut) (превод од македонски на албански јазик)

Shtypshkronja: **Royal Art**, Shkup, (Maqedonia e Veriut)

Tirazhi: 35 copies

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

342.51:005.332.5(497.7)"2023"(047.31)
35.075:005.332.5(497.7)"2023"(047.31)
342.51:005.332.5(497-15)"2023"(047.31)
35.075:005.332.5(497-15)"2023"(047.31)

ЈОСИФОВСКА Даниловска, Мила
Процена на доброто владеење на законодавната власт во Северна Македонија и регионот Индекс на отвореност 2023 : според мерењето за 2022 година / [автор Мила Јосифовска Даниловска]. - Скопје : Фондација за интернет и општество Метаморфозис, 2023. - 38 стр. : илустр. ; 30 см

Фусноти кон текстот. - Текст на македонски и албански јазик

ISBN 978-608-263-104-2

1. Josifovska Danillovska, Milla: Vlerësimi i qeverisjes së mirë së pushtetit ekzekutiv në Maqedoninë e veriut dhe në rajon përmes indeksit të hapjes 2023
а) Извршна власт -- Добро владеење -- Индекс на отвореност -- Македонија -- 2023 -- Истражувања б) Извршна власт -- Добро владеење -- Индекс на отвореност -- Западен Балкан -- 2023 -- Истражувања

COBISS.MK-ID 62598405

Përmbajtja

1. HYRJE 7

2. METODOLOGJIA 9

3. GJENDJA E HAPJES PARLAMENTARE NË RAJON 11

4. HAPJA PARLAMENTARE NË RAJON 17

5. HAPJA E KUVENDIT TË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT 21

6. PLANI GJITHËPËRFSHIRËS PËR QEVERISJE TË MIRË PËR KUVENDIN E REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT 31

1. HYRJE

Demokracia e një shoqërie dhe demokratizimi i saj reflektohen në faktorë thelbësorë si hapja, transparenca, llogaridhënia dhe qasshmëria e parlamentit, i cili shërben si organi më i lartë përfaqësues. Për të siguruar një parlament plotësisht funksional dhe efektiv, ai duhet të ndajë në mënyrë aktive informacion rreth aktiviteteve të tij, të mbetet i qasshëm për qytetarët dhe të bashkëpunojë në mënyrë të hapur me mediat dhe shoqërinë civile. Respektimi i këtyre parimeve është thelbësor në ruajtjen e shtetit ligjor, por edhe në nxitjen e kulturës së hapjes dhe dialogut ndërmjet qeverisë dhe qytetarëve, duke çuar në pjesëmarrje më të madhe të publikut në proceset vendimmarrëse. Si i tillë, promovimi i hapjes dhe i transparencës në punën parlamentare bëhet një komponent jetik i reformave të nevojshme, veçanërisht për vendet që kërkojnë të bëhen anëtare të BE-së.

Në bashkëpunim me partnerët nga rrjeti rajonal i OSHC-ve "ACTION SEE", Fondacioni Metamorfozis ka përgatitur analizën e nivelit të hapjes së parlamenteve në rajon. Njësoj si në vitin 2021 dhe në përputhje me mbështetjen e sektorit qytetar si organizata mbikëqyrëse që kërkojnë nga parlamentet e tyre të respektojnë parimet e hapjes, hulumtimi i këtij viti përfshin një monitorim të performancës së hapjes së parlamentit kroat dhe slloven me metodologjinë e Indeksit të hapjes falë bashkëpunimit të rrjetit ACTION SEE me OJQ-në "Gong" nga Kroacia dhe "Sot është një ditë e re" nga Sllovenia.

Ky punim paraqet rezultatin e një përpjekjeje të gjerë hulumtuese të kryer nga anëtarët e rrjetit ACTION SEE dhe partnerët e tij gjatë disa muajve të fundit, sipas një metodologjie shkencore. Objektivi ynë kryesor ka qenë të vlerësojmë në mënyrë objektive gjendjen aktuale të hapjes në parlamentet e rajonit dhe të ofrojmë rekomandime për përmirësim. Për më tepër, ne synojmë të forcojmë respektimin e parimeve të qeverisjes së mirë, ku hapja është një aspekt kryesor. Ne besojmë fuqishëm se qëllimet tona përputhen me ato të institucioneve të përfshira në këtë hulumtim.

Përmes analizave të bazuara në rezultatet e hulumtimit të kryer në vitin 2023, janë dhënë rekomandime për politikat publike. Këto rekomandime përbëjnë dokumentin e shtatë të politikave të këtij karakteri, që publikohet çdo vit që nga viti 2017.

ACTION SEE është një rrjet i organizatave të shoqërisë civile që punojnë së bashku për të promovuar dhe siguruar transparencën dhe llogaridhënien e institucioneve në Evropën Juglindore, rritjen e potencialit për aktivizëm dhe pjesëmarrje civile, promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut në internet, si dhe për të ngritur kapacitetet për përdorimin e teknologjive të reja.

2. METODOLOGJIA

Indeksi i Hapjes udhëhiqet nga kjo kornizë parimesh, por i merr parasysh zhvillimet kulturore dhe historike në vend dhe rajon që i prekin edhe institucionet. Metodologjia e tij garanton që rezultatet e hulumtimit janë teknikisht dhe politikisht të vlefshme për të nxjerrë përfundime në lidhje me nivelin e qeverisjes së mirë së institucioneve në vend. Indeksi i Hapjes vlerëson performancën e qeverisë qendrore dhe të parlamenteve në fushën e qeverisjes së mirë duke u fokusuar në katër shtylla: (1) qasshmëria, (2) efikasiteti, (3) integriteti dhe (4) transparenca me një domen ndër-sektorial që është i pranishëm në të katër shtyllat - të dhënat e hapura.

Katër shtyllat e Indeksit të hapjes përcaktojnë dhe vlerësojnë qeverisjen e mirë me parimet e mëposhtme: **qasshmëria** - vlerëson shkallën në të cilën e drejta për qasje në informacion është e garantuar me ligj dhe në praktikë, si dhe cilësinë e mekanizmave për përfshirje dhe konsultim në proceset e hartimit të politikave; **efikasiteti** – shqyrton përkushtimin e institucioneve për të mësuar nga proceset e vazhdueshme dhe për t'i përmirësuar ato përmes sistemeve të vendosura të monitorimit, vlerësimit dhe të mësuarit – duke përdorur piketa/tregues gjatë planifikimit dhe raportimit strategjik; **transparenca** - vlerëson disponueshmërinë publike të informacionit të organizatës, buxhetit dhe procedurave të furnizimit publik; ndërsa **integriteti** e vlerëson praninë e mekanizmave për parandalimin e konfliktit të interesave, rregullimin e lobimit, si dhe disponueshmërinë e Kodit Etik për të drejtuar dhe sanksionuar sjelljen e nëpunësve publikë dhe të administratës publike. Çdo shtyllë e indeksit përbëhet nga nënfusha dhe tregues të peshuar sipas vlerës adekuate brenda shtyllave.

Metodologjia u zhvillua duke u konsultuar me burime të shumta të besueshme, duke theksuar praktikat dhe standardet më të mira ndërkombëtare të qeverisjes së mirë, siç është Banka Botërore dhe Instituti, Organizata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim, Udhëzuesi i Qeverisë së Hapur, Raporti Global i Integritetit, dhe Treguesit e Qeverisjes dhe të Cilësisë Institucionale të zhvilluara nga Banka Botërore.

Hulumtimi është kryer në periudhën midis marsit dhe qershorit të vitit 2023. Metodat e hulumtimit konsistojnë në (1) monitorimin e faqeve të internetit të institucioneve të synuara për një sërë treguesish, (2) një pyetësor të dorëzuar institucioneve për të konfirmuar vëzhgimet e monitorimit online, (3) një kërkesë të dërguar për qasje në informatat me karakter publik me synimin për të vlerësuar nivelin e respektimit të kësaj të drejte themelore nga çdo institucion si dhe (4) shqyrtimin e kornizës legjislative.

Gabimi i matjes është +/- 3%. Bazuar në rezultatet e hulumtimit, kemi bërë një analizë të pikave dhe problemeve kyçe kritike në fushën e hapjes së institucioneve, të cilat shpresojmë se do të përdoren për përmirësimin e punës së tyre. Është e rëndësishme të theksohet se në rastet kur institucionet nuk kanë arritur t'i dorëzojnë pyetësorët e tyre të përgjigjur, treguesit e tyre janë shënuar me 0, si tregues të cilët nuk janë plotësuar.

3. GJENDJA E HAPJES PARLAMENTARE NË RAJON

Gjatë vitit të kaluar, zhvillime të ndryshme politike patën ndikim në funksionimin e organeve legjislative në rajon. Gjatë gjithë kësaj periudhe, disa parlamente në rajon investuan përpjekje për të rritur në aspekt strategjik hapjen e tyre përmes dokumenteve dhe politikave të veçanta strategjike. Megjithatë, përpjekjet e tyre shpesh pengoheshin nga bllokada politike, kriza dhe aktivitete që nuk kishin prioritet avancimin e demokratizimit në shoqëri.

Gjetjet e hulumtimit tonë tregojnë qartë se megjithëse ekziston një nivel i hapjes, institucionet legjislative në rajon kryesisht stagnojnë dhe nuk kanë iniciativën e nevojshme për të rritur transparencën dhe efektivitetin e tyre. Disa çështje mbeten evidente, si qasja strategjike për të përmirësuar hapjen e tyre, mungesa e planifikimit dhe raportimit të duhur për punën e tyre, seancat e hapura në mënyrë joadekuate të organeve punuese parlamentare, masat e pazhvilluara kundër korrupsionit që kanë pasur përmirësime të kufizuara ose aspak nga qeveritë përkatëse, dhe prania e mekanizmave mbikëqyrës të implementuar në mënyrë të pamjaftueshme.

Për të kuptuar më mirë kontekstin në të cilin funksionuan këto institucione vitin e kaluar, analiza e mëposhtme do të ofrojë një pasqyrë koncize të zhvillimeve kryesore brenda organeve legjislative në rajonin e Ballkanit Perëndimor.

Bllokimi politik dhe stagnimi i reformave: Gjendja e pushtetit legjislativ në Bosnje dhe Hercegovinë

Për dallim nga rajoni, **Bosnja dhe Hercegovina** ka një pushtet legjislativ të organizuar në mënyrë më komplekse, që përbëhet nga Kuvendi Parlamentar i Bosnjë dhe Hercegovinës, Kuvendi Parlamentar i Federatës së Bosnjë dhe Hercegovinës dhe Kuvendi Kombëtar i Republikës Serbe si pjesë e strukturës legjislative, duke përfshirë Këshillin e Kombeve të Republikës Serbe, si dhe Kuvendi i Bërçkos dhe 10 kuvendet kantonale të cilat nuk u përfshinë në hulumtim. Në vitet e kaluara, është vërejtur se të pesë institucioneve parlamentare u mungojnë udhëzimet e përcaktuara zyrtarisht për hapje dhe transparencë. Gjithashtu, asnjë nga institucionet parlamentare nuk është pjesë e Partneritetit për Qeverisje të Hapur e as nuk ka pasur përpjekje për t'iu bashkuar kësaj iniciative.

Viti 2022 u shënua me një pengim të punës së institucioneve legjislative dhe ekzekutive nga partitë politike nga Republika Serbe, që u theksua edhe në raportin e Komisionit Evropian për Vendin për vitin 2022[1], gjë që i pengoi ndjeshëm aktivitetet legjislative gjatë gjithë vitit. Zgjedhjet e përgjithshme u mbajtën në tetor të vitit 2022, pas të cilave u formuan qeveritë si në nivel shtetëror ashtu edhe në nivel të eniteteve. Si pasojë e këtyre zhvillimeve dhe mungesës së vullnetit politik, partitë

1. Raporti i vitit 2022 për Bosnjë dhe Hercegovinën. Komisioni Evropian. Gjendet në: https://tinyurl.com/f69ky73p

politike nuk arritën një konsensus për reformat kushtetuese dhe zgjedhore gjatë gjithë vitit të kaluar. Parlamenti i shtetit hodhi poshtë paketën e integritetit që synonte vendosjen e standardeve zgjedhore, gjë që çoi në imponimin e saj nga Zyra e Përfaqësuesit të Lartë. Për më tepër, propozimet për reforma që kanë të bëjnë me sundimin e ligjit, duke përfshirë çështjet si konfliktin e interesave dhe integritetin e gjyqësorit, gjithashtu hasën në rezistencë dhe refuzim. Buxheti i shtetit hasi në vonesa dhe u miratua përfundimisht në mesin e vitit 2022. Një nga zhvillimet e pakta pozitive ishte miratimi i amendamenteve në Ligjin për Furnizimet Publike, që paraqet një moment të rëndësishëm drejt përmbushjes së një prej prioriteteve kyçe për anëtarësimin në BE.

Gjatë gjithë mandatit, Qeveria e Federatës së Bosnjës dhe Hercegovinës ka funksionuar me kapacitet teknik, ndërsa partitë politike në Kuvendin Kombëtar të Republikës Serbe bënë përpjekje për të zhvendosur përgjegjësitë shtetërore në nivel të entitetit. Në shkurt të vitit 2022, Propozim-ligji për Këshillin e Lartë Gjyqësor dhe Prokurorial (KLGJP) të Republikës Serbe u miratua në Kuvendin e tyre Kombëtar, duke shpërfillur Marrëveshjen për Transferimin e Përgjegjësive të Entiteteve të caktuara nëpërmjet Themelimit të KLGJP-së të Bosnjë dhe Hercegovinës. Mbikëqyrja parlamentare e pushtetit ekzekutiv ishte poashtu e pamjaftueshme, një përjashtim pozitiv i të cilës është komisioni i përkohshëm hetimor i Kuvendit Parlamentar të Dhomës së Përfaqësuesve të Bosnjë dhe Hercegovinës për gjendjen e gjyqësorit, i cili publikoi gjetjet e tij në qershor të vitit 2022.

Rrugëtimi parlamentar i Malit të Zi: Kapërcimi i paqëndrueshmërisë politike dhe arritja e transparencës

Pasi dy qeveritë e Malit të Zi u rrëzuan me votë mosbesimi dhe pas një përpjekjeje të pasuksesshme për të formuar qeveri të re, **Parlamenti i Malit të Zi** u shpërbë dhe zgjedhjet e jashtëzakonshme parlamentare u mbajtën në qershor të vitit 2023. Ky jostabilitet politik dhe institucional ka ngadalësuar ritmin e procesit të integrimit në BE dhe nuk u arrit asnjë arritje e rëndësishme në këtë periudhë. Rolet legjislative dhe mbikëqyrëse të Parlamentit u ndikuan fuqishëm nga kriza politike afatgjatë, e cila u vu në dukje edhe në Raportin për Vendin për vitin 2022 nga Komisioni Evropian,[2] i cili e kritikoi dështimin për të vendosur dialog politik konstruktiv në Parlament, gjë që ndikoi më tej negativisht në rolin e tij legjislativ dhe mbikëqyrës.

Mungesa e dialogut politik dhe polarizimi e ka paralizuar veçanërisht mbikëqyrjen parlamentare të procesit të anëtarësimit. Në periudhën e kaluar, për fat të keq, deputetët kanë zgjedhur miratimin e akteve antikushtetuese si mënyrë të zhvillimit të politikës dhe si rezultat i kësaj edhe funksionimi i institucionit ka qenë i njëjtë. Është e nevojshme të ndryshohet sa më parë ky drejtim i veprimit të Kuvendit, pasi pas vendimeve të fundit të Gjykatës Kushtetuese, askush nuk e ka perceptuar këtë si një mënyrë legjitime të luftës politike. Mbledhja e re e 28-të e Kuvendit ka mundësinë të kuptojë përfundimisht qëllimin e tij si dhe nevojat e qytetarëve që i përfaqëson dhe të fillojë të veprojë ashtu siç duhet.

Pavarësisht paqëndrueshmërisë politike, edhe një herë, Parlamenti i Malit të Zi po tregon rezultatet më të mira në rajon duke pasur parasysh transparencën administrative dhe në të njëjtën kohë është institucioni më transparent në Mal të Zi. Këto rezultate u konfirmuan edhe nga Komisioni Evropian, i cili vazhdimisht e njeh nivelin e lartë të transparencës administrative të parlamentit dhe arritjet e tij në rritjen e komunikimit me publikun.

2. Raporti i vitit 2022 për Malin e Zi . Komisioni Evropian. Gjendet në: https://tinyurl.com/2zeh6j8p

Parlamenti i Malit të Zi iu bashkua iniciativës së Partneritetit për Qeverisje të Hapur që nga viti 2022. Në bazë të Planit Kombëtar të Veprimit 2023-2024[3], Kuvendi është bartës i disa aktiviteteve, ndër të cilat tashmë është zbatuar përmirësimi i qasshmërisë së informacionit në faqen e tij të internetit për personat me shikim të dëmtuar dhe shurdhmemecët.

Rritja e transparencës përmes Partneritetit për Qeveri të Hapur në Kuvendin e Maqedonisë së Veriut

Puna e **Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut** u çrregullua nga polarizimi politik, gjë që e vonoi miratimin e shumë ligjeve. Planifikimi adekuat dhe konsultimet vazhdojnë të paraqesin sfida në kufizimin e përdorimit të procedurave të shpejta për të siguruar shqyrtim efektiv dhe konsultim mbi legjislacionin. Pas debateve të hollësishme, Kuvendi miratoi konkluzionet për propozimin që i shtroi rrugën hapjes së negociatave të vendit për anëtarësim në BE. Në përputhje me këto procese, raporti më i fundit për vendin i Komisionit Evropian[4] bën thirrje për një rol më aktiv dhe pozitiv të Kuvendit në negociatat e anëtarësimit. Raporti gjithashtu bën thirrje për përpjekje të përbashkëta dhe të shpejta nga të gjitha palët si çështje prioritare për të forcuar rolin e Kuvendit si një forum për dialog politik konstruktiv, veçanërisht për sa i përket agjendës së reformave të BE-së.

Ndryshe nga viti i kaluar, në vitin 2022, Kuvendi e përmirësoi transparencën e tij administrative duke implementuar një faqe interneti të modernizuar që e lehtësoi qasjen në informacionin që e posedon Kuvendi në një mënyrë më të strukturuar dhe më të përshtatshme për përdoruesit. Ky përmirësim kontribuoi në transparencën e punës së tyre, ndonëse me kalimin në ueb-faqen e re kanë mbetur për t'u rregulluar disa funksione të saj. Kuvendi ka vazhduar edhe me zbatimin e Planit Kombëtar të Veprimit për periudhën 2021-2023 në kuadër të Partneritetit për Qeveri të Hapur.[5], si pjesë e së cilës, përveç modernizimit të faqes së tyre të internetit, Kuvendi krijoi edhe portalin e tyre për të Dhënat e hapura[6], i cili synon të mundësojë përdorimin e atyre të dhënave nga persona juridikë ose individë për të krijuar informacione, përmbajtje, aplikacione ose shërbime të reja.

Në përputhje me qëllimin për të nxitur një ndërveprim dhe përfshirje më të madh të qytetarëve, Instituti Parlamentar si organ për hulumtim parlamentar dhe shërbim të informimit, ka treguar përpjekje të shtuara në ndërgjegjësimin dhe edukimin e publikut përmes organizimit të 32% më shumë punëtorive edukative, seminareve dhe vizitave në Kuvend për grupe të ndryshme të synuara, duke përfshirë individë me aftësi të kufizuara të ndryshme.

Përpjekja drejt hapjes institucionale dhe përparimit demokratik në Serbi

Kuvendi Kombëtar i Republikës së Serbisë dhe **Kuvendi i Krahinës Autonome të Vojvodinës** ende nuk e kanë strategjizuar hapjen e tyre institucionale përmes një politike të veçantë, megjithëse janë bërë përpjekje premtuese nga Kuvendi Kombëtar. Siç rekomandohet nga Partnerët për Ndryshim Demokratik Serbi përmes procesit konsultativ të Partneritetit për Qeveri të Hapur, Kuvendi Kombëtar aktualisht po punon në formësimin e aktivitetit të propozuar si pjesë e Planit të ardhshëm të Veprimit për të siguruar një faqe interneti të modernizuar në mënyrë që të lehtësojë qasjen në informatat me

3. Plani Kombëtar i Veprimit për zbatimin e Partneritetit për Qeveri të Hapur në Mal të Zi 2023-2024. Qeveria e hapur. Gjendet në: https://tinyurl.com/y54u9syb
4. Raporti i vitit 2022 për Maqedoninë e Veriut. Komisioni Evropian. Gjendet në: https://tinyurl.com/yvpxdkb2
5. Plani Kombëtar i Veprimit për Partneritetin për Qeveri të Hapur për periudhën 2021-2023. Partneriteti për Qeveri të Hapur - Maqedonia e Veriut. Gjendet në: https://tinyurl.com/yc2t5hp8
6. Portali i të dhënave të hapura i Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut. Gjendet në: https://data.sobranie.mk/

karakter publik, publikimin e grupeve të reja të të dhënave dhe lëshimin e të dhënave në një format të hapur.

Pas zgjedhjeve të parakohshme parlamentare në prill të vitit 2022, të cilat rezultuan me një Kuvend Kombëtar më pluralist, ka pasur përparim të dukshëm në dialog gjatë seancave në krahasim me periudhën kur Kuvendi përbëhej vetëm nga përfaqësues të partive në pushtet. Edhe pse patën mundësi t'i shqyrtojnë propozimet për amendamente që synonin përmirësimin e ligjeve të propozuara gjatë seancave, deputetët kryesisht e shfrytëzuan kohën e tyre për të shkëmbyer fyerje dhe shpifje me deputetët e partive kundërshtare[7]. Për më tepër, vazhdoi modeli shqetësues i miratimit të një numri të konsiderueshëm ligjesh në të njëjtën kohë, gjë që çoi në reduktim të drejtpërdrejtë të kohës në dispozicion për diskutimin e çdo akti të propozuar. Një shembull i dukshëm i kësaj tendence është miratimi i buxhetit të shtetit, i cili u miratua në një seancë së bashku me 34 akte të tjera.[8]

Një gjë e rëndësishme për t'u theksuar ishin edhe rekomandimet e fundit të Komisionit Evropian për Kuvendin Kombëtar. Së pari, ata kërkuan një përdorim më sistematik dhe efektiv të një Kodi të ri të Sjelljes për të parandaluar dhe sanksionuar gjuhën fyese. Së dyti, ata theksuan domosdoshmërinë e modernizimit të rregulloreve të procedurës në përputhje me standardet dhe praktikat më të larta evropiane. Së fundi, ata theksuan rëndësinë e veçantë të forcimit të efektivitetit, autonomisë dhe transparencës së Kuvendit, duke përfshirë forcimin e rolit të opozitës parlamentare, me qëllim të vendosjes së kontrolleve dhe balancave thelbësore. [9]

Midis fletëvotimeve dhe efekteve të zgjatura të Kovid-19: Ringjallja demokratike në Sllloveni

Parlamenti sllloven është dydhomësh jo plotësisht, i përbërë nga Kuvendi Kombëtar dhe Këshilli Kombëtar. Në vitin 2022, efektet e zgjatura të epidemisë së Kovid-19 vazhduan të ndiheshin në Sllloveni, duke çuar në ndryshime thelbësore në funksionimin e Kuvendit Kombëtar dhe në shkallën e përfshirjes së publikut në proceset vendimtare politike. Vendimet e shumta, të cilat shfaqën një cenim joproporcional të të drejtave individuale si liria e lëvizjes, kufizimet në ndërveprimet sociale dhe kufizimet në lirinë e mediave, shërbyen si katalizatorë për demonstratat publike javore. Ndër katalizatorët e ndryshëm që i nxitën këto protesta ishte miratimi i paqartë i politikave kryesore, duke anashkaluar normat e vendosura demokratike dhe procedurat e parapara legjislative.

Viti 2022 pati një rëndësi të madhe edhe për shkak të shumë zgjedhjeve. Zgjedhjet e rregullta për Kuvendin Kombëtar u zhvilluan në prill 2022, pas të cilave u zgjodh qeveria e re në qershor, funksionimi i së cilës u ndikua në mënyrë thelbësore nga inicimi i referendumit në lidhje me riorganizimin e qeverisë gjatë pjesës së fundit të vitit. Në muajt nëntor dhe dhjetor u zhvilluan një sërë zgjedhjesh, duke përfshirë ato për Këshillin Kombëtar, zyrën presidenciale, funksionet lokale dhe një referendum për ristrukturimin e qeverisë, duke pasur së bashku një ndikim thelbësor në dinamikën e funksionimit të Kuvendit Kombëtar.

Për sa i përket transparencës së punës së Kuvendit Kombëtar, veçanërisht në gjysmën e dytë të vitit, gradualisht u rikthye respektimi i parimeve të vendosura. Normat demokratike të pezulluara më parë u rivendosën, duke i mundësuar publikut të përfshihej sërish në proceset legjislative dhe në punën e Kuvendit. Në krahasim me gjetjet nga raporti ynë i vitit 2021, gjetjet e këtij viti tregojnë se Kuvendi Kombëtar e rriti transparencën e tij në përputhje me rekomandimet tona, përkatësisht: shpalosjen e informacionit për zyrat parlamentare, metodat e komunikimit dhe mënyrat për t'u lidhur

7. Parlamenti i Hapur, Parlamenti nën thjerrë, Buletini 20, Shtator 2022 - Janar 2023. Parlamenti i hapur. Gjendet në: https://tinyurl.com/2p8k6y3h
8. Po aty.
9. Raporti i vitit 2022 për Serbinë. Komisioni Evropian. fq. 12. Gjendet në: https://tinyurl.com/bdd5bb78

me deputetët lokalë në faqet e tyre të internetit. Për më tepër, u miratua një ligj për të mbrojtur sinjalizuesit në mënyrë efektive. Megjithatë, duke u bazuar në të dhënat e grumbulluara, është evidente se ekziston një mangësi e dukshme në planifikimin strategjik. Kuvendi Kombëtar ende nuk ka miratuar një politikë të qartë për hapjen, e cila do të përcaktonte një udhërrëfyes afatgjatë për zhvillimin e transparencës dhe të hapjes. Për më tepër, mungon një strategji gjithëpërfshirëse e komunikimit dhe nuk ka pasur përpjekje thelbësore për të krijuar një mekanizëm të peticionit elektronik. Kuvendi Kombëtar gjithashtu nuk ka synime për t'iu bashkuar Partneritetit për Qeveri të Hapur.

Vendosja formale e integritetit ose inkurajimi i qeverisjes etike: Zbatimi i Kodit të Sjelljes për deputetët në Kroaci

Disa afera korrupsioni të nivelit të lartë, çështjet që lidhen me luftën në Ukrainë dhe mosgatishmëria e qeverisë për të organizuar një debat të gjerë publik në lidhje me ndryshimet në Ligjin për Njësitë Zgjedhore në bazë të vendimit të Gjykatës Kushtetuese kanë dominuar në aktivitetin e **Parlamentit kroat** aktiviteti dhe cilësinë e debatit parlamentar. Paralelisht, mosgatishmëria e Kuvendit për të përmirësuar në mënyrë koherente hapjen, transparencën dhe llogaridhënien e tij mbeti konstante me shumë pak zhvillime pozitive.

Përkeqësimi i politikave antikorrupsion është evidentuar në Ligjin e ri të vitit 2021 për Konfliktin e Interesave. Ndërkohë që ligji i mëparshëm është përdorur shpesh si argument për të mos miratuar një Kod të veçantë Sjelljeje për deputetët, ligji i ri e çmontoi sistemin e mëparshëm duke ia hequr fuqinë Komisionit të pavarur për Zgjidhjen e Konflikteve të Interesit për të vepruar kur shkelen parimet etike, duke përfshirë edhe ato të deputetëve.

Pas rekomandimeve të përsëritura të GRECO-s[10] dhe Gong-ut[11], por vetëm sa për të thënë se është bërë, në fund të vitit 2022, Parlamenti kroat më në fund e miratoi një Kod Sjelljeje për deputetët[12] pa konsultime të duhura ndërmjet partive politike parlamentare dhe pa asnjë debat publik. Meqenëse Kodit i mungojnë procedurat e zbatimit dhe monitorimit dhe sanksionet, ai përfaqëson një mundësi të humbur për ta afruar parlamentin me praktikat më të mira në etikën parlamentare duke futur një mekanizëm të përshtatur sipas nevojave të brendshme për integritet.

Përkundër disa iniciativave, Parlamenti gjithashtu nuk arriti të modernizojë Rregulloren e tij të Punës për të mundësuar një debat dhe mbikëqyrje më efikase parlamentare, si dhe Rregulloren e vitit 2005 për hapjen e parlamentit.[13], me ç'rast të dyja kontribuan për një përparim të vogël në hapjen dhe transparencën parlamentare pavarësisht anëtarësimit në BE.

10. Kroacia - Publikimi i Shtojcës së Dytë të Raundit të 4-të të Vlerësimit për Raportin e Dytë të Përputhshmërisë. Këshilli i Evropës. Gjendet në: https://tinyurl.com/4cbvr7xc
11. Për sa i përket hapjes, Parlamenti kroat mbetet prapa parlamenteve në rajon. Gong. Gjendet në: https://tinyurl.com/2jj4stm4
12. Kodi i Etikës për anëtarët e Parlamentit kroat. Gazeta Zyrtare. Gjendet në: https://tinyurl.com/3np42wvv
13. Rregullorja për publicitetin e punës së Kuvendit të Kroacisë dhe trupave të tij punues. Gazeta Zyrtare. Gjendet në: https://tinyurl.com/j438fhxj

IV

4. HAPJA PARLAMENTARE NË RAJON

Që nga raporti ynë i fundit, **hapja e parlamenteve në rajon ka shënuar progres margjinal** në shumicën e vendeve, me rënie të hapjes institucionale në organe të caktuara legjislative në Serbi dhe Bosnjë e Hercegovinë. Ky rezultat është zhgënjyes, duke qenë se ka të bëjë me organet që qytetarët i zgjedhin drejtpërdrejt dhe që mbajnë përgjegjësi ndaj publikut. Krahasimi i parlamenteve të Kroacisë dhe Sllovenisë si vende që më parë kanë qenë pjesë e Jugosllavisë, por që janë anëtarë të BE-së përkatësisht për 10 dhe 19 vjet, ka sjellë realisht në perspektivë hapjen e parlamenteve të vendeve që dikur ishin pjesë e të njëjtit sistem politik dhe federatës së njëjtë.

Rezultatet tona të fundit e vendosin Parlamentin e Malit të Zi në vendin e parë për sa i përket hapjes së pushtetit legjislativ nga vendet e analizuara nga territori i ish-Jugosllavisë. Parlamenti i Malit të Zi përmbush 87,70% të kritereve të përcaktuara të hapjes, i ndjekur nga Kuvendi Kombëtar i Sllovenisë me 73,62%, Kuvendi i Maqedonisë së Veriut me 71,56%, Parlamenti Kroat me 63,07%, Kuvendi Kombëtar i Serbisë me 59,02%, dhe Kuvendi Parlamentar i Bosnjës dhe Hercegovinës me 56,98% (Dhoma e Kombeve 56,31%, Dhoma e Përfaqësuesve 57,65%).

Një aspekt thelbësor që duhet marrë në konsideratë është se në Serbi dhe Bosnje dhe Hercegovinë, ne kemi matur gjithashtu hapjen e parlamenteve të provincave dhe të entiteteve, kështu që Kuvendi Kombëtar i Republikës Serbe përmbushi 42,37% të treguesve të hapjes, Parlamenti i Federatës së Bosnje dhe Hercegovinës përmbushi 37,29% (Dhoma e Kombeve 41,07%, Dhoma e Përfaqësuesve 33,52%) dhe Kuvendi i Krahinës Autonome të Vojvodinës arriti rezultatin prej 32,34%.

Fusha më e dobët me të cilën ballafaqohen parlamentet është ndërgjegjësimi i cili analizon përkushtimin e institucioneve për të mësuar nga proceset e vazhdueshme dhe për të përmirësuar punën e tyre përmes sistemeve të vendosura të monitorimit, vlerësimit dhe mësimit – duke përdorur piketa/tregues gjatë planifikimit dhe raportimit strategjik.

Në fazat fillestare të hulumtimit, hulumtuesit i shpërndanë pyetësorët tek institucionet dhe bënë kërkesa për qasje të lirë në informatat me karakter publik, me qëllim të shqyrtimit të reagimit të institucioneve dhe përcaktimit të kohës që nevojitej për përgjigjen e tyre. Kështu, këto organe iu përgjigjën me kohë kërkesës për qasje të lirë në informata: Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut, Kuvendi i Krahinës Autonome të Vojvodinës, Kuvendi i Republikës së Serbisë, Parlamenti i Malit të Zi, Parlamenti i Kroacisë, Kuvendi Kombëtar i Sllovenisë, Dhoma e Kombeve e Kuvendit Parlamentar të Bosnjë-Hercegovinës dhe Kuvendi Kombëtar i Republikës Serbe. Parlamenti i Federatës së Bosnjë dhe Hercegovinës – Dhoma e Kombeve dhe Dhoma e Përfaqësuesve, si dhe Dhoma e Përfaqësuesve e Parlamentit të Federatës së Bosnjë dhe Hercegovinës, nuk iu përgjigjën fare kërkesave për qasje të lirë në informata. Pyetësorit iu përgjigjën të gjitha institucionet, përveç Dhomës së Përfaqësuesve dhe Dhomës së Kombeve të Kuvendit Parlamentar të Bosnjë dhe Hercegovinës, dhe Dhomës së Kombeve të Parlamentit të Federatës së Bosnjë dhe Hercegovinës.

Pabarazia në hapjen dhe transparencën e kuvendeve të rajonit mbetet e konsiderueshme, siç është vënë re edhe në vitet e mëparshme. Ky trend vazhdon, me ç'rast Mali i Zi, Sllovenia dhe Maqedonia e Veriut vazhdimisht arrijnë nivele më të larta të hapjes krahasuar me vendet e tjera në rajon. **Fakti që parlamentet në rajon nuk fokusohen në mënyrë adekuate në të dhënat e hapura është evident nga rezultati i tyre i në temën e të dhënave të hapura.** Për të adresuar këtë çështje, Kuvendi i Maqedonisë së Veriut ka zhvilluar një portal të veçantë për të dhënat e hapura, ndërsa progresi i tyre në fushën e të dhënave të hapura mbetet për t›u parë. Në vazhdim, raporti nxjerr në pah sfidat kryesore që e pengojnë avancimin e hapjes së parlamenteve në rajon.

Thërrime progresi përkundër pengesave të vazhdueshme në rrugën drejt transparencës proaktive

Praktika e parlamenteve mbetet e tillë **që në vend të miratimit të një kornize të vetme strategjik që do ta rregullonte hapjen e tyre, parimi i hapjes është i shpërndarë nëpër politika të ndryshme që i rregullojnë funksionet e tyre.** Kjo mangësi përbën një pengesë të konsiderueshme për efektivitetin e parlamenteve, pasi e lë hapjen e tyre në praktikë të varet nga interpretimi dhe gjykimi i udhëheqjes aktuale parlamentare. Kjo gjithashtu ngre pyetje në lidhje me përkushtimin e tyre ndaj parimeve demokratike dhe respektimin e rregullave të qeverisjes së mirë. Shqetësimet e ngritura vazhdimisht për mungesën e një qasjeje strategjike ndaj politikës së hapjes midis ligjvënësve në rajon janë adresuar vetëm kohët e fundit nga Parlamenti i Malit të Zi, Kuvendi i Krahinës Autonome të Vojvodinës dhe Kuvendi Kombëtar i Republikës Serbe. Për më tepër, vetëm Kuvendi i Maqedonisë së Veriut, Parlamenti i Malit të Zi, Kuvendi Kombëtar i Serbisë dhe Parlamenti kroat e promovojnë hapjen e tyre si pjesë e Partneritetit për Qeveri të Hapur, ndërkohë që nuk ka hapa të dukshëm nga parlamentet e tjera nga rajoni për t'iu bashkuar kësaj iniciative.

Gjetjet tona tregojnë se parlamentet, me disa përjashtime, në përgjithësi nuk janë të përkushtuara për planifikimin strategjik dhe raportimin e punës së tyre, gjë që është e dukshme nga mungesa e publikimit të dokumentacionit përkatës, programeve dhe raporteve vjetore të punës.. Parlamentet përgjithësisht mbeten të mbyllura kur bëhet fjalë për publikimin e të gjitha të dhënave relevante për seancat plenare dhe të komisioneve. Shumica e parlamenteve nuk i publikojnë listat e votimit nga seancat e komisioneve (të gjitha përveç Malit të Zi dhe Serbisë) dhe listat e deputetëve që kanë marrë pjesë në seancat e komisioneve (të gjitha përveç Malit të Zi, Serbisë, Kuvendit Kombëtar të Dhomës së Kombeve të Bosnje dhe Hercegovinës dhe pjesërisht Maqedonia e Veriut dhe Dhoma e Përfaqësuesve e Kuvendit Kombëtar të Bosnje dhe Hercegovinës), dokumentet e përgatitura për seancat e ardhshme të komisionit (përveç Malit të Zi, Serbisë, Sllovenisë dhe Maqedonisë së Veriut), ndërkohë që disponueshmëria e amendamenteve të paraqitura dhe të miratuara është gjithashtu një dukuri e rrallë veçanërisht në Serbi, Krahinën Autonome të Vojvodinës, Republikën Serbe dhe Dhomën e Përfaqësuesve të Federatës së Bosnjës dhe Hercegovinës. Me përjashtim të Malit të Zi, Serbisë dhe Sllovenisë, parlamentet në rajon nuk kanë një praktikë standarde të publikimit të regjistrimeve audio/video nga seancat e komisioneve, as të opinioneve të ekspertëve të organeve ndërkombëtare si Komisioni Evropian, Komisioni i Venedikut, TAIEX-i, etj., së bashku me propozimligjet me përjashtim të rastit të Malit të Zi, Sllovenisë, Kroacisë dhe Dhomës së Kombeve të Federatës së Bosnjës dhe Hercegovinës. Ende konsiderohet si veprim i guximshëm të kërkohet informacion i plotë në lidhje me emrat dhe pozicionet e nëpunësve publikë, apo rrogat e funksionarëve publikë.

Kultivimi i qeverisjes së përgjegjshme: Dhënia prioritet ndërveprimit me qytetarët në parlamentet e rajonit

Parlamentet e rajonit duhet të rrisin rolin e tyre përfaqësues duke krijuar kanale efektive komunikimi me qytetarët dhe duke i përfshirë ata në proceset e hartimit të politikave. Fokusi kryesor duhet të vendoset në zhvillimin e strategjive të komunikimit dhe shërbimeve elektronike për të përmirësuar qasjen dhe përfshirjen, futjen e metodave inovative të komunikimit të dyanshëm dhe përdorimin e një qasjeje më proaktive drejt përdorimit të rrjeteve sociale për t'u lidhur me një audiencë më të gjerë.

Është thelbësore të futen mekanizma për peticione elektronike në vendet e rajonit për të inkurajuar pjesëmarrjen më aktive të qytetarëve në procesin legjislativ, që aktualisht është e pranishme vetëm në Mal të Zi. Parlamenti i Malit të Zi ishte i pari në rajon që futi në përdorim peticionet elektronike, një veprim që mund dhe duhet të zbatohet në të gjithë rajonin. Zyrat për kontakt me deputetë në nivel lokal, ku secili qytetar mund t'i paraqesë problemet e tij, të cilat pastaj mund të diskutohen midis deputetëve, ekzistojnë vetëm në Maqedoninë e Veriut, Slloveni dhe së fundi në Serbi.

Aktivitetet mbikëqyrëse: Një formalitet i thjeshtë ose një mjet efektiv i llogaridhënies

Fusha më e dobët me të cilën ballafaqohen parlamentet është ndërgjegjësimi i cili analizon përkushtimin e institucioneve për të mësuar nga proceset e vazhdueshme dhe për të përmirësuar punën e tyre përmes sistemeve të vendosura të monitorimit, vlerësimit dhe mësimit – duke përdorur piketa/tregues gjatë planifikimit dhe raportimit strategjik. Edhe pse në vendet e monitoruara janë krijuar mekanizma të ndryshëm për mbikëqyrjen parlamentare, **aktivitetet mbikëqyrëse (për shembull seancat) nuk praktikohen në mënyrë efektive dhe shpesh trajtohen si formalitete të thjeshta,** gjë që vërehet edhe në disa prej raporteve të Komisionit Evropian për vendet përkatëse. Mosformalizimi i sanksioneve për ministrat dhe funksionarët e tjerë të pushtetit ekzekutiv për mospjesëmarrje në seanca, siç është rasti në të gjitha vendet e monitoruara, përveç disa parlamenteve në Bosnje dhe Hercegovinë, e kufizon në mënyrë plotësuese ndikimin e një mbikëqyrjeje të tillë mbi pushtetin ekzekutiv dhe i ul nivelet e llogaridhënies politike.

Aspekte të tjera të rëndësishme që kërkojnë vëmendje janë zbatimi i mekanizmave për monitorimin e zbatimit të Kodit të Etikës së deputetëve, zhvillimi dhe zbatimi i planeve të veçanta të integritetit të politikave të brendshme antikorrupsion. Duke e rregulluar lobimin, parlamentet mund të rrisin transparencën dhe të sigurojnë llogaridhënien e proceseve vendimmarrëse, si një pengesë që ende nuk është adresuar në Kroaci dhe Bosnje-Hercegovinë.

5. HAPJA E KUVENDIT TË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT

Edhe pse në nivel rajonal Kuvendi është i treti për sa i përket hapjes, me përmbushje të treguesve të hapjes prej prej 71,56%, menjëherë pas Kuvendit të Malit të Zi (87,7%) dhe Kuvendit të Sllovenisë (73,62%), Kuvendi i Maqedonisë është në vendin e gjashtë sipas hapjes në nivel kombëtar, menjëherë pas Ministrisë së Mbrojtjes (89,72%), Qeverisë (79,14%), Ministrisë së Punëve të Brendshme (78,9%), Ministrisë së Shoqërisë Informatike dhe Administratës (75,35%), dhe Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale (72,56%). Krahasuar me matjen e mëparshme kur Kuvendi ishte në vendin e katërt në nivel kombëtar, kjo paraqet një rënie prej dy vendesh në listën e institucioneve për sa i përket hapjes, e cila vjen si pasojë e progresit që institucionet e sipërpërmendura e kanë treguar në vitin e kaluar, si dhe e monitorimit të organeve në përbërje të tyre që nuk ishin pjesë e mostrës së vitit të kaluar.

Pavarësisht përpjekjeve të dukshme të Kuvendit për të mbetur i qasshëm dhe llogaridhënës ndaj qytetarëve, nuk mund të anashkalohet konteksti në të cilin ka funksionuar organi më i rëndësishëm në vend gjatë vitit të kaluar, gjegjësisht me bllokada politike dhe bojkot nga deputetët me kërkesë për organizimin e zgjedhjeve të parakohshme dhe iniciativa për referendum. Se bojkoti nuk u përkrah nga qytetarët dëshmon edhe anketa për perceptimin e qytetarëve për punën e Kuvendit, sipas të cilit shumica (65%) mendojnë se bojkoti nuk është mënyra e duhur për të shprehur pikëpamjet politike në punën e Kuvendit[14].

Pas debateve intensive dhe të tensionuara, Kuvendi miratoi Informacionin e qeverisë për pranimin e propozimit francez për heqjen e vetos bullgare për integrimin evropian të Maqedonisë së Veriut, me çka në korrik të vitit 2022 u bë i mundur vazhdimi i negociatave për anëtarësim në Bashkimin Evropian (BE).[15] Menjëherë pas hapjes së procesit të negociatave për anëtarësim, partia opozitare VMRO-DPMNE paraqiti një iniciativë për referendum për Ligjin për Ratifikimin e Traktatit të Miqësisë, Fqinjësisë së Mirë dhe Bashkëpunimit ndërmjet Bullgarisë dhe Maqedonisë së Veriut në shtator të vitit 2022, e cila megjithatë u refuzua.

Përveç bllokadave, në uljen e cilësisë së debatit ndikuan edhe abuzimet me Rregulloren e punës, ndër të cilat edhe fjalimet tepër të gjata për ta penguar punën e Kuvendit (filibustering) si dhe miratimi i ligjeve me procedurë të shkurtuar[16]. **Rekomandimi që e japim për të gjashtin vit radhazi e që konfirmohet edhe nga raportet e Komisionit Evropian, mbetet që Kuvendi të vërë theksin në kufizimin e praktikës së miratimit të ligjeve me procedurë të shkurtuar vetëm në kushtet e përcaktuara në Rregulloren e Punës, por edhe të mos e keqpërdorë këtë mundësi[17].**

14. Analiza e opinionit publik nr. 5/ 2022 - Kuvendi nën thjerrëz: Perceptimet e qytetarëve për punën e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut. Vlora Reçica dhe Aleksandra Jovevska Gjorgjieviq. Gjendet në: https://tinyurl.com/4pr478uh
15. Dokument i punës i shërbimeve të Komisionit. Raporti për Maqedoninë e Veriut për vitin 2022. Gjendet në: https://tinyurl.com/5a43fd6v
16. Dokument i shkurtër i politikave publike nr.20/2022 - Drejt një Kuvendi më efikas dhe konstruktiv përmes ndryshimeve në Rregulloren e Punës. Nikolla Donev. Gjendet në: https://tinyurl.com/mr42p48j
17. Rregullorja e Punës së Kuvendit të Republikës së Maqedonisë (tekst i konsoliduar). Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut. Gjendet në: https://tinyurl.com/txbmpsch

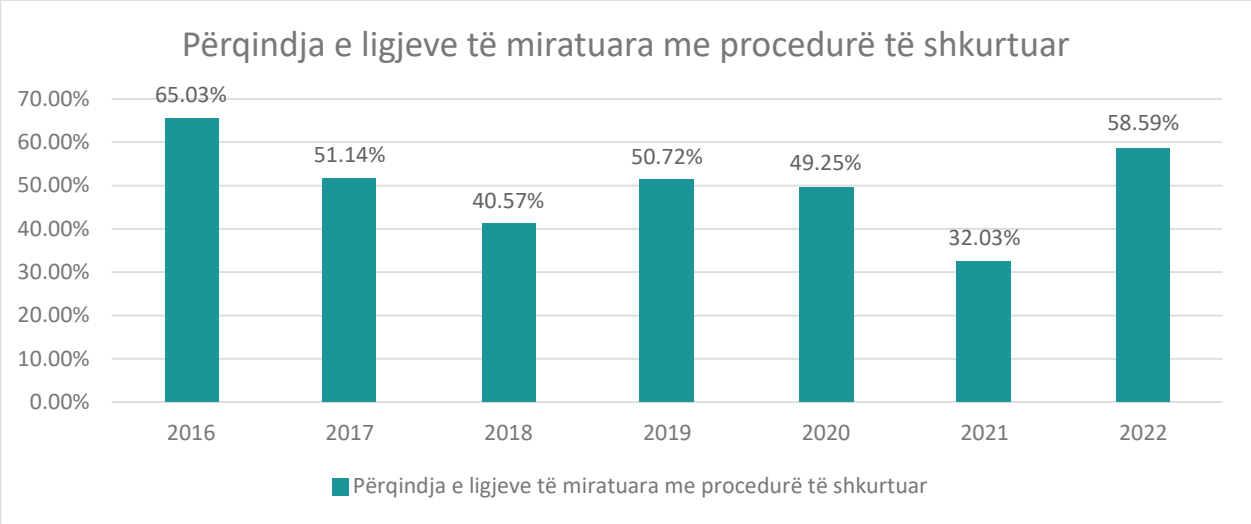

Duke parë gjashtë vite pas, në raport me situatën në vitin 2016, kur nga 366 ligje të miratuara, 238 janë miratuar me procedurë të shkurtuar (65,03%), në vitin 2022 ka një rënie në këtë praktikë, gjegjësisht nga 99 ligje të miratuara, 58 janë miratuar me procedurë të shkurtuar (58,59%)[18]. Megjithatë, ndër vite, aplikimi i kësaj praktike ka ndryshuar me tendenca për rritje përpara zgjedhjeve dhe zhvillimeve të tjera politike.

Kur bëhet fjalë për ligjet që janë miratuar me procedurë të shkurtuar, vlerësimet e ndikimit rregullator nuk janë një praktikë formale.[19]. **Të gjitha vlerësimet e ndikimit rregullator, pavarësisht nga procedura legjislative, duhet t'i dërgohen Kuvendit së bashku me aktet e propozuara, ndërsa Kuvendi duhet të fillojë me praktikimin e një vlerësimi strategjik të ndikimeve të mundshme të akteve ligjore ekzistuese dhe të përgatitura, veçanërisht të atyre që vijnë si propozim nga vetë Kuvendi.**

Për më tepër **shqetësues është mosangazhimi i deputetëve, i vërtetuar nga fakti se Qeveria vazhdon të shfaqet si propozues kryesor i ligjeve,** gjegjësisht në vitin 2022 është propozues i 88 ligjeve në krahasim me 11 ligje të propozuara nga deputetët[20], të cilët do të duhej që përmes Zyrave për kontakt me qytetarët t'i dëgjojnë nevojat e qytetarëve dhe në bazë të tyre të propozojnë ndryshime ligjore.

Lundrimi drejt demokracisë në internet: Modernizimi i faqes së internetit të Kuvendit për përfshirje dhe informim më të madh të qytetarëve

Një hap në drejtimin e duhur është modernizimi i faqes së internetit të Kuvendit, e cila duhet të mundësojë qasje më të lehtë në informata në mënyrë që çdo qytetar të formojë qëndrim në bazë të informatave lidhur me proceset në vend dhe të marrë pjesë në vendimmarrje gjatë zgjedhjeve dhe referendumeve. Në të njëjtën kohë, këtë vit Kuvendi e vuri në përdorim versionin e ri të e-Parlamentit duke u bazuar në teknologjitë më të fundit, i cili mundëson një parim plotësisht të kompjuterizuar dhe digjital të funksionimit dhe punë pa letra[21].

Megjithëse faqja e re e internetit është përshtatur për përdorim nga persona të caktuar me aftësi të kufizuara duke e rregulluar madhësinë e shkronjave dhe duke e shndërruar faqen e internetit në formatin bardhë e zi, rekomandohet që ajo **të përshtatet për të qenë e qasshme edhe për personat e tjerë me aftësi të kufizuara në përputhje me Udhëzimet për Qasshmërinë e Përmbajtjes në**

18. Raport për punën e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut për periudhën 01.01.2022 - 31.12.2022. Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut. Gjendet në: https://tinyurl.com/4cxc7rwv
19. Dokument i punës i shërbimeve të Komisionit. Raporti për Maqedoninë e Veriut për vitin 2022. Gjendet në: https://tinyurl.com/5a43fd6v
20. Po aty.
21. Raport për punën e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut për periudhën 01.01.2022 - 31.12.2022. Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut. Gjendet në: https://tinyurl.com/4cxc7rwv

Ueb (WCAG)[22]. Përveç kësaj, për shkak se faqja e internetit përmes kukive (cookies) mbledh të dhëna për njerëzit që i qasen, si dhe të dhëna personale për njerëzit që duan ta vizitojnë Parlamentin[23], Parlamenti obligohet të vë në pah **Politikën e privatësisë**, e cila nuk ishte e disponueshme gjatë analizës[24]. Përveç Politikës së Privatësisë, në vetë faqen e internetit duhet të vendoset edhe politika e kukive, ku do të shpjegohet në mënyrë transparente se çfarë lloje të kukive përdor faqja e internetit, në çfarë mënyre dhe cili është qëllimi i secilës prej tyre.

Kuvendi, edhe nëpërmjet faqes së re të internetit, vazhdoi praktikën e paraqitjes së rregullt të informacionit për strukturën e shërbimit parlamentar në formë të organogramit, të kompetencave dhe të përbërjes së Kuvendit, tekstin e plotë të Kushtetutës dhe Rregullores së Punës. biografinë e kryetarit, përbërjen dhe kompetencat e çdo komisioni, kontaktet dhe biografitë e çdo deputeti, si dhe emrin dhe pozicionin e nëpunësve të administratës publike. Edhe pse janë të disponueshme në biografitë e secilit deputet, për qasje më të lehtë, rekomandojmë që Kuvendi ta publikojë një listë të strukturuar të deputetëve me kontaktet e tyre në format të hapur. **Atë që Kuvendi nuk e ka marrë parasysh si rekomandim për shtatë vite me radhë është publikimi i rrogave të deputetëve dhe të udhëheqjes së Kuvendit, si dhe fondet që ata i kanë kërkuar në formën e shpenzimeve të udhëtimit.** Kjo është veçanërisht shqetësuese në një kohë kur funksionarët në vend kanë pasur një rritje prej 78% të të ardhurave[25], ndërsa nga shtatori i vitit 2023 pritet që punonjësit e sektorit publik të marrin rroga 10% më të larta.[26]

5.1. Deficiti strategjik dhe hendeku i hapjes: Rënia e besimit të publikut në punën parlamentare

Edhe këtë vit, sikurse edhe në gjashtë vitet e kaluara, Kuvendi nuk e publikoi programin vjetor të punës, në të cilin i mbështet aktivitetet e tij, zbatimin e strategjive përkatëse, si dhe raportet vjetore të punës. Planifikimi vjetor i punës së Kuvendit si dhe publikimi i një kalendari paraprak vjetor për aktivitetet e tij është kyç për përmirësimin e parashikueshmërisë së punës së Kuvendit, gjë që më pas do të çojë në ngritjen e cilësisë së konsultimeve publike në Kuvend, do të inkurajojë një koordinim më të mirë ndërmjet partive politike dhe mund të kontribuojë për një rol më konstruktiv të opozitës, e cila shpesh herë akuzon se miratohen ligje dhe politika ad hoc dhe për këtë arsye keqpërdoret mekanizmi i procedurës së shkurtuar dhe miratimi i ligjeve me flamurin e BE-së. Siç tërheq vërejtjen sektori i shoqërisë civile, caktimi jo në kohë i seancave mund të ndikojë në cilësinë e debatit në Kuvend,[27], kurse parashikueshmëria e seancave do të kontribuonte për një diskutim më cilësor dhe të argumentuar. Në këtë drejtim, në gjysmën e dytë të vitit 2022, Kuvendi e shqyrtoi modelin slloven të kalendarit, i cili përbëhet nga një program vjetor i punës, një orar për dy muajt e ardhshëm dhe një orar për çdo seancë [28]. Pas kësaj punëtorie, siç theksohet në raportin e punës së Kuvendit për vitin 2022, krijimi i kalendarit do të jetë prioritet në punën e Kuvendit.

Kuvendi vazhdon të punojë për përmirësimin e hapjes së tij si pjesë e Partneritetit për Qeverisje të Hapur, duke zbatuar Planin e Veprimit 2021-2023. Përveç modernizimit të faqes në internet, Plani i Veprimit parashikon një sërë aktivitetesh të tjera për të përmirësuar hapjen e tyre

22. Përmbledhje e bazave të qasshmërisë. Iniciativa për qasshmërinë në ueb (Web Accessibility Initiative - WAI). Gjendet në: https://www.w3.org/WAI/fundamentals/
23. Cakto vizitë. Kuvendi i Republikës së Maqedonisë. Gjendet në: https://www.sobranie.mk/visits.nspx
24. Politika e privatësisë. Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut. Gjendet në: https://sobranie.mk/content/privacy_policy.pdf
25. 1060 zyrtarë kanë marrë rroga më të larta për 78 për qind. Radio Evropa e Lirë. Gjendet në: https://tinyurl.com/yat8xshh
26. Arrihet marrëveshje – punonjësit e sektorit publik do të kenë rritje rrogash prej 10%. Telma. Gjendet në: https://tinyurl.com/94hsaydp
27. Dokument i shkurtët i politikave publike nr. 29/2022 - Cilësia e debatit: A ndikon caktimi jo në kohë i seancave për cilësinë e debatit në Kuvend? Vlora Reçica. Gjendet në: https://tinyurl.com/jmye7n3c
28. Raport për punën e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut për periudhën 01.01.2022 - 31.12.2022. Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut. Gjendet në: https://tinyurl.com/4cxc7rwv

ndaj qytetarëve, duke përfshirë hapjen e Portalit për të dhëna të hapura të Kuvendit, zhvillimin e një platforme për sugjerime dhe iniciativa nga qytetarët, një kanal televiziv parlamentar plotësisht funksional, zhvillimin e një zgjidhjeje softuerike për monitorimin e procesit legjislativ nga publiku, si dhe përgatitjen e reportazheve dhe njohjen e publikut për të promovuar funksionimin e zyrave për kontakt me qytetarët. Përkundër faktit se aktivitetet e parapara janë për t'u përshëndetur, rekomandohet që Kuvendi t'i zbatojë me kohë dhe plotësisht angazhimet nga Plani i Veprimit, si dhe të zgjerojë numrin e organizatave të shoqërisë civile që janë të përfshira në zbatimin e angazhimeve. Plani i ri i Veprimit për periudhën 2023-2025 është duke u përgatitur[29], gjë që është një mundësi shtesë për të zgjeruar rrethin e aktorëve nga sektori civil.

Edhe pse përmes pjesëmarrjes në iniciativën e Partneritetit për Qeverisje të Hapur Kuvendi parashikon aktivitete me të cilat do të përmirësohet hapja e pushtetit legjislativ, **Kuvendi nuk ka rregullore apo strategji të veçantë për sa i përket hapjes.** Në kohën e përgatitjes së kësaj analize, **Kuvendi nuk ka as strategji të veçantë komunikimi, të cilën e kemi vënë në dukje si nevojë gjatë katër viteve të fundit.** Analizat e opinionit publik[30] paralajmërojnë se në vitin 2022 qytetarët e vlerësuan punën e Kuvendit me notën mesatare prej 2,5 në shkallën nga 1 deri në 5, që krahasuar me katër vitet e fundit shënon një rënie të lehtë në shkallë. Për këtë arsye apelojmë për marrjen e një qasjeje strategjike për rregullimin e hapjes institucionale dhe komunikimit me publikun, që do të rriste besimin e publikut në punën e Kuvendit. Një hap në drejtimin e duhur të adresimit të kësaj çështjeje është hartimi i Strategjisë për Komunikimin me Publikun, për të cilën na informoi Shërbimi Parlamentar, për të cilën tashmë është formuar një grup pune në kuadër të Programit për Mbështetjen Parlamentare të mbështetur nga Zvicra.

5.2. Shqyrtimi i llogaridhënies në punën e komisioneve parlamentare

Përkundër faktit se Kuvendi publikon raporte të detajuara vjetore, por jo edhe periodike të punës, strategjitë, raportet vjetore të punës nga komisionet në kuadër të raportit vjetor të punës së Kuvendit, rendin e ditës dhe dokumentet që janë në rendin e ditës të seancave të ardhshme plenare, amendamentet e propozuara dhe të miratuara, dhe raporton për praninë e deputetëve në seancat plenare dhe më tej **ka vend për përmirësim për sa i përket njoftimit për praninë e deputetëve në seancat e trupave punues**. Ky informacion mund të gjendet në mënyrë sporadike në komisione të caktuara që mbajnë rregullisht dhe në mënyrë të rregullt procesverbalet e seancave, ndërsa në pjesën tjetër të komisioneve kjo nuk është praktikë. **Kuvendi futi edhe një praktikë të re për monitorim më të lehtë të votimit të deputetëve në seancat plenare** ku për secilën pikë për të cilën kanë votuar deputetët, shënohet saktësisht se cilët deputetë janë regjistruar për të votuar dhe si kanë votuar. Përveç kësaj, Kuvendi duhet të krijojë një praktikë edhe për **publikimin e mënyrës së votimit gjatë seancave të komisioneve.**

Faqja e internetit e Kuvendit ofron hapësirë për transmetim të drejtpërdrejtë online të seancave plenare[31]. Krahas faktit që Kuvendi përmes kanalit parlamentar realizon transmetim audio dhe video të seancave plenare, gjë që e theksojmë për të shtatin vit me radhë, **videot e transmetimit nuk ofrohen nën çdo seancë**, gjegjësisht gjatë monitorimit pamë se linku i specifikuar për transmetimin video çon në një fotografi të logos së Kuvendit. Në fund të gjysmës së parë të vitit 2022, Kuvendi fitoi praktikën e publikimit të video-transmetimit të seancave plenare dhe të një pjese të seancave

29. Përgatitja e një plani të ri të veprimit të Kuvendit (2023-2025) drejt Partneritetit për Qeverisje të Hapur (PQH). Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut. Gjendet në: https://tinyurl.com/yc33mdyj
30. Analiza e opinionit publik nr. 5/ 2022 - Kuvendi nën thjerrëz: Perceptimet e qytetarëve për punën e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut. Vlora Reçica dhe Aleksandra Jovevska Gjorgjieviq. Gjendet në: https://tinyurl.com/4pr478uh
31. Transmetimi i seancës. Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut. Gjendet në: https://tinyurl.com/bddpfz38

të komisioneve, si dhe të ceremonive të tjera, në kanalin e tij parlamentar në YouTube[32], por është e një rëndësie thelbësore që të gjitha të dhënat që kanë të bëjnë me punën e Kuvendit të jenë në dispozicion të qytetarëve në një vend.

Për t'u përshëndetur është praktika e rregullt dhe në kohë e publikimit të shënimeve stenografike nga seancat plenare, por jo edhe nga seancat e komisioneve, dhe dokumentet që janë në rend dite ose që dalin nga seancat e komisioneve, megjithëse jo të gjitha komisionet e ndjekin këtë praktikë. Përveç kësaj, Kuvendi kryen transmetimin e drejtpërdrejtë audio dhe video të disa prej seancave të trupave të tij punues, por jo për të gjitha. Siç na informoi Shërbimi Parlamentar, deri në fund të vitit 2023 pritet që të ketë transmetim online edhe të seancave të trupave punues, me më shumë kanale që të mund të ndiqen opsionalisht nëse në të njëjtën kohë janë caktuar dy ose më shumë seanca të trupave punues.

5.3. Transparenca fiskale për të forcuar rezistencën ndaj korrupsionit dhe për llogaridhënie më të madhe

Gjatë vitit 2022 Kuvendi ka vazhduar të publikojë në ueb faqen e tij planet vjetore të furnizimeve publike, thirrjet, vendimet e përzgjedhjes në formë të njoftimeve, kontratat së bashku me anekset. Kuvendi publikon gjithashtu një listë të detajuar të kontratave të realizuara të furnizimeve publike, por rekomandohet publikimi i raporteve të shkurtra vjetore për furnizime publike, të cilat, ndër të tjera, do të përmbajnë informacione përmbledhëse për furnizimet e përfunduara dhe të pazbatuara, statusin e ekzekutimit dhe pagesën e kontratave të lidhura, si dhe arsyen për ndërprerjen e kontratave.

Gjithashtu, në faqen e tij të internetit, Kuvendi e publikon rregullisht buxhetin e Kuvendit, raportet mujore financiare për ekzekutimin e buxhetit parlamentar, si dhe llogarinë përfundimtare që del prej tij. **Mirëpo, rekomandimi që e kemi dhënë për pesë vite me radhë dhe mbetet i vlefshëm edhe këtë vit, është të publikohet Buxheti qytetar në faqen e Kuvendit.**. Me faktin se tashmë ekziston një ueb-aplikacion për Buxhetin qytetar[33] në pronësi të Ministrisë së Financave, vendosja e një linku ose një baneri special që çon te aplikacioni nuk duhet të jetë ndonjë vështirësi teknike që kërkon burime intensive. Në të njëjtën kohë, rekomandohet që në faqen e Kuvendit të vendosen edhe raportet afatmesme të shpenzimeve të buxhetit të shtetit. Një vlerë e shtuar drejt hapjes më të madhe do të ishte publikimi i një buxheti qytetar për buxhetin parlamentar, në mënyrë që publiku ta ketë të qartë se me çfarë fondesh disponon Kuvendi gjatë punës së tij.

Në lidhje me buxhetin e shtetit, Kuvendi zhvillon një debat parlamentar për raportin e auditimit për llogarinë përfundimtare, gjegjësisht kur shqyrtohet llogaria përfundimtare e buxhetit, raporti i auditimit është pjesë përbërëse e materialit. Gjithashtu, dokumentacioni nga organet parlamentare që i shqyrtojnë ose i miratojnë buxhetin dhe aktivitetet e financimit publik janë publikisht në dispozicion në faqen e internetit të Kuvendit. Në këtë drejtim, rekomandimi ynë që prej katër viteve është **përveç faktit që Komisioni për Financim dhe Buxhet dhe Komisioni Ligjdhënës-Juridik diskutuan për propozimin e fundit për buxhetin e shtetit, të gjitha komisionet duhet ta shqyrtojnë atë brenda mandatit të tyre.** Po ashtu, rekomandimi i disa viteve të fundit mbetet që Kuvendi duhet **të obligojë zyrtarisht pushtetin ekzekutiv që ta përfshijë publikun në procesin e krijimit të buxhetit.**

Ajo që nevojitet për të përmirësuar transparencën fiskale të të gjitha institucioneve kombëtare dhe lokale, si dhe për të reduktuar çdo hapësirë për korrupsion të mundshëm, është përmirësimi i Ligjit për Furnizime Publike. Ky përmirësim do të ishte në kuptimin që **Ligji t'i obligojë ofertuesit ta deklarojnë publikisht pronësinë e personit juridik në emër të të cilit bëjnë ofertë, me qëllim**

32. Kanali zyrtar në Youtube i Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut. Gjendet në: https://tinyurl.com/mwcb4juf
33. Buxheti qytetar. Ministria e Financave. Gjendet në: http://budget.finance.gov.mk/

që të shmanget dhënia e tenderëve për kompanitë që janë në pronësi të personave apo të afërmve të ngushtë të personave që mbajnë ndonjë funksion publik. Për më tepër, **Ligji për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesave** duhet të plotësohet me atë që, përveç funksionarëve, dhe **personat e emëruar për të kryer furnizimet publike do të dorëzonin fletë anketuese** në mënyrë që të mos i nënshtrohen ryshfetit dhe aktiviteteve korruptive.

5.4. Demokracia e të dhënave: Ndërtimi i transparencës përmes të dhënave të hapura

Është i pamohueshëm fakti që **Ligji për Qasjen e Lirë në Informatat me Karakter Publik** është një nga ligjet më të avancuara në rajon në këtë fushë, por ajo që është barra më e madhe është zbatimi konsekuent i tij deri sa të kthehet në një praktikë "të qenësishme" në kulturën e punës së administratës publike. Praktika ndërkombëtare na mëson se ajo që duhet të rregullohet në mënyrë shtesë me këtë Ligj është zvogëlimi i periudhës së përgjigjes nga 20 ditë në 15 ditë për të siguruar efikasitet më të madh dhe për të shmangur vjetërsimin e informacionit të kërkuar. Në këtë fushë, **Kuvendi përgjigjet shumë shpejtë dhe kërkesës sonë për qasje të lirë në informata me karakter publik brenda 15 ditëve, gjë që është për t'u përshëndetur.** Gjithashtu, Kuvendi ka dhënë përgjigje në pyetësorin e hapjes institucionale brenda 15 ditëve, duke ofruar edhe materiale shtesë që e mbështesin hulumtimin tonë.

Përveç kësaj, pas pesë vitesh rekomandimi nga ana jonë, **Parlamenti ka hapur një seksion të ri në faqen e tij të internetit dedikuar qasjes së lirë në informatat me karakter publik**, i cili përmban informacione kontakti për nëpunësit përgjegjës për qasje në informatat me karakter publik, tekstin e Ligjit për Qasje të Lirë në Informatat me Karakter Publik me udhëzim për zbatimin e tij dhe formularët përkatës, raportet vjetore për zbatimin e ligjit, si dhe një link deri te Agjencia për Mbrojtjen e të Drejtës për Qasje të Lirë në Informatat me Karakter Publik. Rekomandimi ynë është që personat që ndërmjetësojnë në qasjen e lirë në informatat me karakter publik, si dhe personat e tjerë që janë pjesë e Shërbimit Parlamentar, të marrin pjesë çdo vit në trajnimet për qasje të lirë në informatat me karakter publik të organizuara nga Agjencia për Mbrojtjen. të së Drejtës për Qasje të Lirë në Informatat me Karakter Publik ose aktorë të tjerë përkatës, me qëllim që të sigurohet konsistenca në ngritjen e kapaciteteve të tyre dhe ndjekja e tendencave të reja në këtë fushë. Për më tepër, **rekomandojmë që kërkesat e miratuara për qasje të lirë në informatat me karakter publik të publikohen rregullisht në faqen e internetit të Kuvendit**, gjë që do t'i bënte informatat të disponueshme publikisht dhe që do të reduktonte ndjeshëm diapazonin e kërkesave për qasje të lirë drejtuar Kuvendit, gjë që do t'i jepte hapësirë të mëtejshme për t'iu përkushtuar proceseve të tjera.

Si parlament i vetëm në rajon, përveç parlamenteve të Kroacisë[34] dhe Sllovenisë[35] të cilat kanë një pjesë të posaçme në faqet e tyre të internetit për këtë qëllim, Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut zhvilloi Portalin për të dhëna të hapura[36] që pritet të rrisë ndjeshëm transparencën dhe llogaridhënien e Kuvendit. Përmes Portalit, përdoruesit mund t›i marrin të dhënat në formën më themelore, duke u dhënë atyre një potencial shumë më të madh për krijimin e hulumtimeve, analizave, storjeve, si dhe aplikacioneve që i përdorin ato të dhëna. Përderisa gjatë kësaj periudhe Portali është duke u mbushur me grupe të dhënash, Kuvendi merr pjesë aktive në trajnime të ndryshme në këtë fushë. Në kuadër të monitorimit të këtij viti, Kuvendi plotëson gjithsej 45,29% të treguesve që lidhen me të dhënat e hapura dhe sipas punës së bërë nga Kuvendi në këtë fushë, kjo përqindje pritet të rritet ndjeshëm gjatë monitorimit të radhës.

34. Të dhënat e hapura. Kuvendi Kombëtar i Republikës së Sllovenisë. Gjendet në: https://www.sabor.hr/hr/pristup-informacijama/otvoreni-podaci
35. Të dhënat e hapura. Parlamenti kroat. Gjendet në: https://tinyurl.com/nhpnj73d
36. Portali për të dhënat e hapura. Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut. Gjendet në: https://data.sobranie.mk/mk/

5.5. Tejkalimi i hendekut mes deputetëve dhe qytetarëve

Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut është një nga kuvendet e pakta në rajon që ka themeluar Zyrat për kontakt me qytetarët në nivel lokal, përveç Serbisë dhe Sllovenisë. Qëllimi i këtyre zyrave është komunikimi i drejtpërdrejtë me përfaqësuesit e zgjedhur, në mënyrë që qytetarët të kenë mundësi të shkëmbejnë informacione, propozime dhe sugjerime, me qëllim që të rritet pjesëmarrja e tyre në punimet e Kuvendit. Në vitin 2022, së bashku me lëshimin në përdorim të faqes së re të internetit, Kuvendi e përmirësoi edhe hartën e zyrave, e cila për çdo zyrë jep informacion për orarin e punës dhe adresën e zyrës, personin e kontaktit së bashku me numrin e tyre të telefonit, si dhe për deputetët që punojnë në atë zyrë dhe partinë politike që e përfaqësojnë. Informacioni është i disponueshëm në dy gjuhë, gjegjësisht në maqedonisht dhe shqip. Në vitin 2022, në kuadër të disa nismave të Kuvendit, janë bërë gjithsej 8.473 vizita në zyra, përmes të cilave janë regjistruar gjithsej 4.847 raste, nga të cilat janë zgjidhur 1.485. Gjithashtu, përmes zyrave janë dorëzuar 126 pyetje parlamentare dhe 30 iniciativa qytetare.[37].

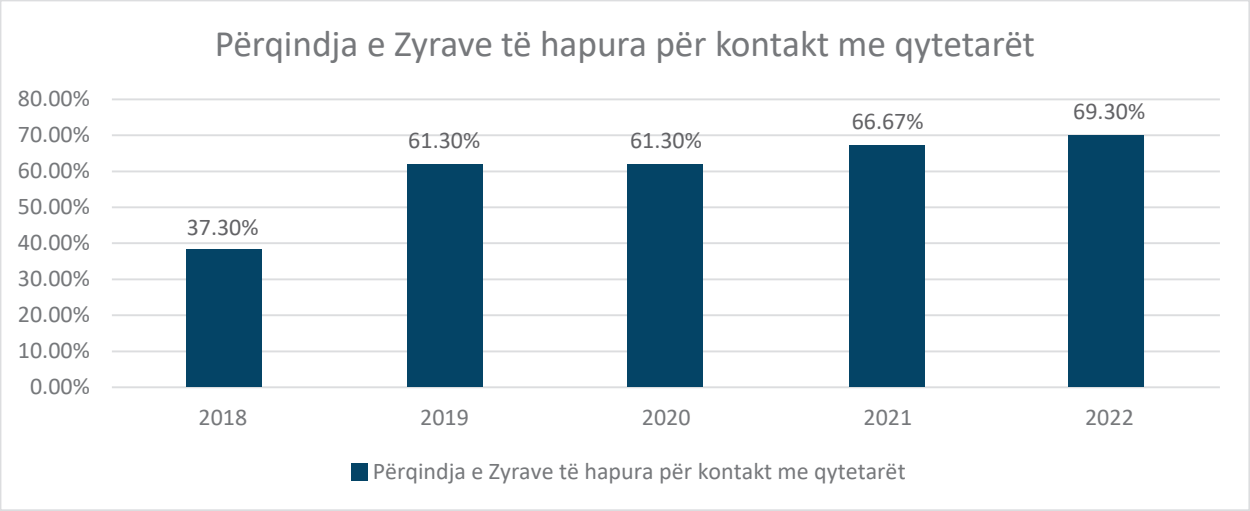

Ajo që vazhdon të jetë një dhimbje për qytetarët është se **zyrat e këtilla nuk janë të disponueshme në të gjitha lokacionet e planifikuara, gjegjësisht nuk janë hapur 75 zyra siç është paraparë me projektin e Kuvendit nga viti 2003.** Krahasuar me vitin 2018 kur janë të hapura 37,7% (28), në vitin 2022 janë hapur 52 zyra,[38] gjegjësisht 69,3% e numrit të parashikuar, që paraqet një progres prej 31,6% për 5 vjet. **Në kushte ideale, me këtë ritëm parashikohet që hapja e të 75 zyrave të bëhet më së voni deri në vitin 2027.** Kuvendi në vazhdimësi ndërmerr hapa në bashkëpunim me njësitë e vetëqeverisjes lokale, Bashkësinë e Njësive të Vetëqeverisjes Lokale (BNJVL) dhe Qeverinë me qëllim të sigurimit të kushteve hapësinore dhe hapjes së zyrave të mbetura në pajtim me nenin 35 të Ligjit për Kuvendin[39].

Në drejtim të edukimit të qytetarëve dhe ndërgjegjësimit të tyre, Kuvendi vazhdoi me përdorimin efikas të profileve të mediave sociale për informimin aktiv të qytetarëve për aktivitetet e tij, si dhe me organizimin e punëtorive, seminareve dhe vizitave fizike për qytetarët me mundësi të kufizuara. **Megjithatë, kur bëhet fjalë për përfshirjen e publikut në punën e Kuvendit, gjetjet janë dekurajuese.** Dëshpërues është fakti që edhe pse në aspektin formal-ligjor sektorit civil dhe ekspertëve të pavarur u lejohet të marrin pjesë ose ta ndjekin punën e trupave punues të Kuvendit, në vitin 2022,

37. Raport për punën e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut për periudhën 01.01.2022 - 31.12.2022. Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut. Gjendet në: https://tinyurl.com/4cxc7rwv
38. Po aty.
39. Ligji për Kuvendin e Republikës së Maqedonisë. Gjendet në: https://tinyurl.com/2p862r3a

komisionet kërkuan më pak se 10 herë opinionin e publikut për një ligj, strategji, deklaratë të caktuar etj. Në të njëjtin drejtim, ndonëse kemi rekomanduar për katër vite me radhë, Kuvendi ende nuk ka vendosur praktikën e publikimit të opinioneve të ekspertëve nga Komisioni Evropian, Komisioni i Venedikut, TAIEX-i etj., së bashku me propozim-ligjet, e po ashtu rekomandojmë që të publikohen edhe opinionet e ekspertëve të paraqitura si pjesë e konsultimeve.

Për të pestin vit radhazi, përmes këtij hulumtimi, theksojmë nevojën që Kuvendi të mundësojë një mekanizëm të peticionit elektronik, një rekomandim që Parlamenti i Malit të Zi e zbatoi para dy vitesh. Në Planin Kombëtar të Veprimit 2021-2023 për Partneritetin e Qeverisjes së Hapur dhe në kuadër të angazhimit për Parlament të Hapur[40], Kuvendi parashikon krijimin e **një Platforme për propozime dhe iniciativa nga qytetarët për pushtetin legjislativ.** Ky aktivitet është në vazhdim, dhe vetë platforma parashikon përmirësimin e kanaleve të komunikimit me deputetët, promovimin e mundësive për publikun, zgjidhje administratore për mbledhjen e propozimeve, dorëzimin dhe udhëheqjen e proceseve dhe propozimeve.

Për të lehtësuar më tej komunikimin mes qytetarëve dhe Kuvendit, rekomandohet që në ueb faqen e Kuvendit të jetë i disponueshëm **një kanal i drejtpërdrejtë komunikimi me institucionin së bashku me udhëzimet që qytetarët do t'i ndiqnin për t'i shprehur ankesat dhe vërejtjet e tyre përmes faqes së internetit.** Gjithashtu do të ishte një praktikë e mirë nëse do të caktohej dhe shpallej publikisht një afat në të cilin qytetari do të merrte përgjigje për ankesën apo vërejtjen e tij, si dhe një sistem për monitorimin e procesit të përgjigjes në lidhje me ankesën apo vërejtjen në kohë reale. Kur të krijohet një mekanizëm i tillë dhe kur do të kishte një nivel të lartë funksionaliteti, vetëm atëherë qytetari do të ndihet i dëgjuar dhe vetëm atëherë do të fillojë të kthehet besimi i qytetarëve tek institucioni.

5.6. Me forcimin e mekanizmave të kontrollit deri te qeverisja demokratike

Në vitin 2022 kishte tentim për 5 interpelanca, nga të cilat nuk u miratua interpelanca për punën e Kryetarit të Kuvendit, interpelancat për punën e Ministrit të Drejtësisë dhe Zëvendëskryeministrit për luftën kundër korrupsionit, për zhvillim të qëndrueshëm dhe burime njerëzore u refuzuan si të pabaza, ndërsa 2 interpelanca mbetën të pashqyrtuara. Megjithatë, në vitin 2022, sikurse edhe në vitin 2021, Kuvendi nuk ka mbajtur asnjë seancë të vetme mbikëqyrëse. Në raportin e tij të fundit për vendin, Komisioni Evropian bën thirrje për **zbatimin më të shpeshtë të mbikëqyrjes së pushtetit ekzekutiv përmes pyetjeve të deputetëve drejtuar ministrave.** Këtij apeli i bashkohemi edhe ne, me atë që përveç kësaj, siç kemi theksuar për të katërtin vit radhazi, është e nevojshme të futen **sanksione për ministrat dhe funksionarët e tjerë ekzekutivë për mospjesëmarrje në seancat mbikëqyrëse.**

Madje, është një rekomandim që po ia japim Kuvendit për të katërtin vit radhazi **t'i shqyrtojë të gjitha raportet e publikuara dhe të dorëzuara nga Enti Shtetëror i Revizionit tek organet përkatëse parlamentare.** Formalisht, por edhe praktikisht, Komisioni Ligjdhënës-Juridik është i ngarkuar ndjeshëm në raport me trupat e tjerë punues, andaj këtë praktikë të mandatit të zgjeruar duhet ta pranojë edhe Komisioni për Financim dhe Buxhet, si dhe komisionet e tjera të cilave u referohen materialisht raportet i shqyrton Enti Shtetëror i Revizionit.

40. Plani Kombëtar i Veprimit për PQH (2021-2023). Portali për Partneritet për Qeveri të Hapur.: Gjendet në: https://tinyurl.com/yc2t5hp8

5.7. Forcimi i mekanizmave të llogaridhënies: Përmirësimi i zbatimit të Kodit të Etikës dhe masave të integritetit

Përveç asaj që ekziston **Kodi i Sjelljes Etike të Deputetëve**[41], i cili është shpallur publikisht dhe i përcakton procedurat për trajtimin e shkeljeve të Kodit dhe për bërjen publike të rezultateve përfundimtare të hetimeve për akuzat për sjellje joetike, duhet të vendosen **mekanizma për monitorimin e zbatimit të Kodit** – një rekomandim që e japim për të pestin vit radhazi përmes Indeksit të Hapjes. Gjithashtu, ashtu si edhe katër vitet e kaluara, mbetet rekomandimi për një rregullim më të madh të aktivitetit politik dhe pronës përmes Kodit.

Fletët anketuese për të gjithë deputetët dhe funksionarët publikohen në formë elektronike dhe janë të disponueshme në faqen e internetit të Komisionit Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit. Megjithatë, rekomandohet që **fletët anketuese të vendosen si hiperlink ose skedë brenda biografisë së çdo deputeti apo funksionari** që dosjet e tyre të jenë të plota, diçka që ne e rekomandojmë prej gjashtë vitesh dhe nuk është një ndërhyrje teknike e komplikuar.

Se Kuvendi investon në ngritjen e kapaciteteve të nëpunësve në fushat që kanë të bëjnë me konfliktin e interesave, parandalimin e korrupsionit dhe raportimin e parregullsive, dëshmon pjesëmarrja e tyre në trajnime në vitin 2022. Mirëpo, ajo që ka katër vjet që qëndron si rekomandim dhe nuk është përmbushur ende është **krijimi i një plani të brendshëm të posaçëm për integritetin ose ndonjë format tjetër i politikës kundër korrupsionit në Kuvend**, i cili do të parashikonte masa për parandalimin dhe eliminimin e formave të ndryshme të korrupsionit dhe sjelljeve joetike në institucion, dhe në bazë të të cilit Kuvendi do të raportojë rregullisht për zbatimin e tij. Është gjithashtu e rëndësishme që informacioni për mbrojtjen e sinjalizuesve të shfaqet publikisht në faqen e internetit të Kuvendit, duke përfshirë Ligjin për Mbrojtjen e Sinjalizuesve, udhëzimin për zbatimin e Ligjit, personin kontaktues përgjegjës për raportimin e brendshëm dhe të jashtëm, rregulloren për raportimin e brendshëm të mbrojtur në institucionet e sektorit publik dhe udhëzimi për marrjen e raportimeve nga sinjalizuesit.

41. Kodi. Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut. Gjendet në: https://www.sobranie.mk/kodeks.nspx

VI

6. PLANI GJITHËPËRFSHIRËS PËR QEVERISJE TË MIRË PËR KUVENDIN E REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT

Duke u bazuar në analizën e këtij viti, kemi përgatitur një sërë rekomandimesh që i adresojnë problemet e lartpërmendura dhe të cilat duhet të shërbejnë si plan gjithëpërfshirës për qeverisje të mirë të Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut.

Transparenca

- Faqja e internetit e Kuvendit duhet të përshtatet për të qenë e qasshme për të gjitha kategoritë e personave me aftësi të kufizuara në përputhje me Udhëzimet për Qasshmërinë e Përmbajtjes në Ueb (WCAG). Për më tepër, në faqen e tij të internetit, Kuvendi duhet ta publikojë Politikën e tij të Privatësisë dhe Politikën e Kukive.
- Kuvendi duhet të krijojë dhe të publikojë rregullisht programin vjetor të punës dhe sipas tij të publikojë edhe një kalendar paraprak për aktivitetet e tij.
- Kuvendi duhet të miratojë dhe të publikojë politikë për transparencë dhe hapje, e cila, ndër të tjera, do të përmirësojë perceptimin e publikut dhe do të bëhet më e qasshme për qytetarët dhe palët e interesuara.
- Kuvendi duhet të miratojë dhe të publikojë një strategji të veçantë komunikimi (PR), sipas së cilës do të komunikojë me palë të ndryshme të interesit përmes kanaleve të ndryshme të komunikimit.
- Kuvendi duhet të publikojë një listë të strukturuar të deputetëve me kontaktet e tyre në format të hapur.
- Në faqen e internetit, Kuvendi duhet t'i publikojë rrogat e deputetëve dhe të udhëheqësisë parlamentare, si dhe fondet që ata i kanë kërkuar në formën e shpenzimeve të udhëtimit.
- Kuvendi duhet t'i publikojë video-incizimet e secilës seancë plenare dhe të komisioneve në faqen e tij të internetit.
- Kuvendi duhet të mundësojë transparencë më të madhe të seancave të komisioneve, gjegjësisht për të gjitha seancat e komisioneve të publikohen rregullisht të gjitha dokumentet që dalin nga seancat, duke i përfshirë shënimet stenografike, informacionin për praninë e deputetëve në seanca dhe shënimet për votimet e tyre.

- Kuvendi duhet t'i publikojë opinionet e ekspertëve të paraqitura si pjesë e konsultimeve dhe, së bashku me propozim-ligjet, t'i publikojë edhe opinionet e dhëna nga organet ndërkombëtare (për shembull, Komisioni i Venedikut).
- Kuvendi duhet ta publikojë në faqen e tij Buxhetin Qytetar nga buxheti i shtetit dhe nga buxheti i Kuvendit.
- Të gjitha komisionet në kuadër të Kuvendit duhet ta shqyrtojnë propozimin e buxhetit të shtetit brenda mandatit të tyre.
- Kuvendi duhet ta obligojë zyrtarisht pushtetin ekzekutiv që ta përfshijë publikun në procesin e krijimit të buxhetit.
- Ligji për Furnizimet Publike duhet t'i obligojë ofertuesit ta deklarojnë publikisht pronësinë e personit juridik në emër të të cilit bëjnë ofertë, me qëllim që të shmanget dhënia e tenderëve për kompanitë që janë në pronësi të personave apo të afërmve të ngushtë të personave që mbajnë ndonjë funksion publik.
- Ligji për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesave duhet të plotësohet me atë që funksionarëve, dhe personat e emëruar për të kryer furnizimet publike do të dorëzonin fletë anketuese në mënyrë që të mos i nënshtrohen ryshfetit dhe aktiviteteve korruptive.

Accessibility

- Sipas praktikës ndërkombëtare, Ligji për Qasje të Lirë në Informatat me Karakter Publik duhet ta shkurtojë edhe më tej afatin për përgjigje ndaj kërkesave nga 20 ditë në 15 ditë për të siguruar efikasitet më të madh dhe për të shmangur vjetërsimin e informacionit të kërkuar.
- Nëpunësve shtetërorë duhet t'u sigurohet ngritje e rregullt e kapaciteteve në fushën e qasjes në informata me karakter publik.
- Parlamenti duhet të publikojë rregullisht informacionin për të cilin tashmë është miratuar qasja e lirë. Kjo do të reduktonte ndjeshëm vëllimin e kërkesave drejtuar Kuvendit, gjë që do t'i jepte më shumë hapësirë për t'iu përkushtuar proceseve të tjera.
- Kuvendi duhet të miratojë një akt të brendshëm për proceset konsultative. Deri në miratimin e një akti të tillë, komisionet duhet të bashkëpunojnë dhe të kërkojnë më shpesh opinione nga publiku duke hapur thirrje publike për komente dhe sugjerime nga publiku.
- Kuvendi duhet të vërë theksin në kufizimin e praktikës së miratimit të ligjeve me procedurë të shkurtuar vetëm në kushtet e përcaktuara dhe të mos abuzojë me atë mekanizëm.
- Në faqen e tij të internetit, Kuvendi duhet të hapë një kanal të drejtpërdrejtë komunikimi me udhëzime për paraqitjen e ankesave dhe vërejtjeve, si dhe të krijojë një mekanizëm të veçantë për peticionet elektronike.
- Kuvendi duhet t'i zbatojë në kohë dhe plotësisht zotimet nga Plani i Veprimit të Kuvendit për vitin 2021, si dhe ta rrisë numrin e organizatave civile që janë të përfshira në zbatimin e zotimeve dhe krijimin e Planit të ri të Veprimit.
- Kuvendi, në bashkëpunim me njësitë e vetëqeverisjes lokale, Bashkësinë e Njësive të Vetëqeverisjes Lokale (BNJVL) dhe Qeverinë, duhet ta rishikojë nevojën për hapjen e 75 në vend të 81 zyrave për kontakt me qytetarët, duke e ndjekur një qasje që i përfshin të gjitha komunat dhe Qytetin e Shkupit. Njëkohësisht duhet t'i hapin edhe zyrat e mbetura për të siguruar mundësinë që të gjithë qytetarët t'i paraqesin nevojat e tyre para deputetëve.

Qasshmëria

- Kodi i Sjelljes Etike të Deputetëve duhet të rregullojë edhe veprimtarinë politike të deputetëve.
- Kuvendi duhet të krijojë mekanizma konciz për monitorimin e zbatimit të Kodit Etik nga deputetët.
- Parlamenti duhet të publikojë informacione për mbrojtjen e sinjalizuesve në faqen e tij të internetit.
- Kuvendi duhet të miratojë dhe të publikojë një plan integriteti ose një format tjetër të politikës së brendshme për të luftuar korrupsionin që përfshin masa për parandalimin dhe eliminimin e formave të ndryshme të sjelljes korruptive dhe joetike në institucion, si dhe të raportojë për zbatimin e tij të paktën në nivel vjetor.
- Rekomandojmë që fletët anketuese të vendosen si hiperlink ose skedë brenda biografisë së çdo deputeti apo funksionari në mënyrë që dosjet e tyre të jenë të plota.

Efikasiteti

- Kuvendi duhet të përfshijë më shpesh publikun në punën e tij përmes mekanizmave ekzistues për përfshirjen e sektorit civil dhe ekspertëve të pavarur.
- Të gjitha vlerësimet e ndikimit rregullator, pavarësisht nga procedura legjislative, duhet të dorëzohen në Kuvend së bashku me aktet e propozuara. Në të njëjtën kohë, Kuvendi duhet të fillojë të praktikojë vlerësimin strategjik të ndikimeve të mundshme të akteve ekzistuese dhe të përgatitura ligjore, veçanërisht ato që vijnë si propozim nga vetë Kuvendi.
- Parlamenti duhet më shpesh të mbikëqyrë pushtetin ekzekutiv përmes pyetjeve të deputetëve drejtuar ministrave.
- Është e nevojshme që Kuvendi të vendosë sanksione për ministrat dhe funksionarët e tjerë të pushtetit ekzekutiv për mospjesëmarrjen në seancat mbikëqyrëse.
- Kuvendi duhet t'i shqyrtojë të gjitha raportet e publikuara dhe të dorëzuara nga Enti Shtetëror i Revizionit tek organet përkatëse parlamentare të cilave materialisht u referohen raportet.

Fondacioni për Internet dhe Shoqëri - "Metamorfozis" është fondacion i pavarur, jopartiak dhe jofitimprurës me seli në Shkup, Republika e Maqedonisë së Veriut. Misioni i tij është të kontribuojë në zhvillimin e demokracisë dhe në rritjen e cilësisë së jetës përmes përdorimit novator dhe shpërndarjes së njohurive. Vlerat tona kryesore janë transparenca, barazia dhe liria.

Fushat programore në të cilat punon "Metamorfozis" janë:

- Mediat për demokraci
- Edukimi për inovacione
- Përgjegjësia shoqërore
- Të drejtat e njeriut në internet

Fondacioni për Internet dhe Shoqëri - Metamorfozis

Rr. "Apostoll Gusllarot" nr. 40, 1000 Shkup,

Maqedonia e Veriut

e-mail: info@metamorphosis.org.mk

tel: +389 2 3109 325

www.metamorphosis.org.mk